

BAROLAR ARASI DENEYİM PAYLAŞIMI TOPLANTISI

Hazırlayan: Dr. İzzet Mert Ertan

14 – 15 Mayıs 2022

Antalya

İçindekiler

Giriş	3
1. Katılımcı Analizi.....	3
2. 1. ve 2. Gün Oturumları Özeti.....	4
A. Engeller.....	5
a. Adli Yardım ve CMK.....	5
b. Komisyon/Merkezlerin İşleyişine İlişkin Sorunlar	6
c. Genel Nitelikli Engeller	7
B. Çözüm Önerileri ve İyi Uygulama Örnekleri.....	8
a. Adli Yardım ve CMK'ya İlişkin Öneriler	8
b. Komisyon/Merkezlerin Yapısal Sorunlarına Yönelik Öneriler	9
c. Genel Nitelikli Sorunlara Yönelik Öneriler	9
C. Sonuç.....	10
Teşekkür.....	11

Kısaltmalar

CMK.....	Ceza Muhakemesi Kanunu
LGBTİQ+.....	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks,Kuir ve Artılar
KVK.....	Kişisel Verilerin Korunması
TBB.....	Türkiye Barolar Birliği
STÖ.....	Sivil Toplum Örgütü

Giriş

Eşit Haklar için İzleme Derneği tarafından yürütülen Dezavantajlı Grupların Adalet Erişiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında 14-15 Mayıs 2022 tarihlerinde Antalya’da; Adana, Ankara, Antalya, Diyarbakır ve Mardin illerindeki baro temsilcileri ile “Barolar Arası Deneyim Paylaşım Toplantısı” düzenlenmiştir. Toplantının kolaylaştırıcılığını Feray Salman yürütmüş olup raportörlüğünü Dr. İzzet Mert Ertan gerçekleştirmiştir.

1. Katılımcı Analizi

Toplantıya projenin pilot illeri olan Adana, Ankara, Antalya, Diyarbakır ve Mardin Barolarından insan hakları temelli ve aktif çalışma yürüten merkez ve komisyonları davet edilmiştir. Komisyon ve merkezler belirlenirken katılımcılar arasında aktif deneyim paylaşımının gerçekleşebilmesi amacıyla farklı barolardan aynı çalışma alanlarındaki komisyon ve merkezlerin bir araya gelmesi göz önünde bulundurulmuştur. Bu doğrultuda davet üzerine Barolar tarafından isimleri bildirilen katılımcıların temsil ettikleri komisyon ve merkezler aşağıdaki şekildedir.

Adana Barosu:

Engelli Hakları Komisyonu

İnsan Hakları Merkezi

Kadın Hakları Komisyonu

Ankara Barosu:

LGBTİQ+ Hakları Komisyonu

İnsan Hakları Merkezi

Çocuk Hakları Komisyonu

Mülteci Hakları Merkezi

Engelli Hakları Komisyonu

Gelincik Merkezi

Kadın Hakları Komisyonu

Antalya Barosu:

Çocuk Hakları Komisyonu

İnsan Hakları Merkezi

Kadın Hakları Komisyonu

Diyarbakır Barosu:

Kadın Hakları Komisyonu

Çocuk Hakları Komisyonu

İnsan Hakları Merkezi

Mülteci Hakları Merkezi

Engelli Hakları Komisyonu

Mardin Barosu:

Mülteciler ve Göç Komisyonu

Kadın Hakları Komisyonu

Çocuk Hakları Komisyonu

2. 1. ve 2. Gün Oturumları Özeti

Toplantının ilk günü katılımcı 5 baronun bir merkez/komisyonu tarafından yapılan sunumlarla başladı. Bu sunumlar ile merkez/komisyonların tanıtılarak çalışma yöntemleri hakkında bilgi verilmesi ve sunumlar sonrasında diğer baroların ilgili komisyonlar tarafından katkı sağlanması amaçlandı.

a. Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Merkezi Sunumu

Sunumda Merkezin faaliyetleri olarak şiddet mağduru başvurularının alınması, ceza davası takibi, başvurulardan toplanan verilerin raporlaştırılması, kamuoyuna yönelik basın açıklamaları yapılması sayılmıştır.

Şiddet mağduru kadınların başvurularının adli yardım sistemi üzerinden alındığı, Merkezin 24 saat erişilebilirlik ilkesi çerçevesinde faaliyet gösterdiği, başvuru üzerine hukuki destekte bulunan avukatların yalnızca kadın avukatlardan oluştuğu ve yıllık olarak sertifikalı eğitimden geçirildiği belirtilmiştir.

b. Ankara Barosu - LGBTİQ+ Hakları Komisyonu Sunumu

Komisyon olarak 3 yıldır faaliyet yürütüldüğü, henüz mağdurların doğrudan komisyona ulaşabilecekleri kurumsal bir iletişim kanalı bulunmadığı, hak ihlallerinin yaşanma ihtimalinin yüksek olduğu toplanmalara gönüllü olarak katılarak mağdurlara hukuki destek sağlama faaliyeti yürütüldüğü belirtilmiştir. Üye sayısının diğer merkez yahut komisyonlara kıyasla düşük olduğu tespitinde bulunulmuştur.

c. Adana Barosu - Engelli Hakları Komisyonu Sunumu

Stajyer avukatlara engelli hakları konusunda eğitimler verildiği, kolluk güçlerinden edinilen verilerin toplandığı ve hukuki destek verme türü faaliyetler yürütüldüğü belirtilmiştir.

Adana Kent Konseyi ve Seyhan Belediyesi gibi kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilinirlik artırıcı faaliyetler gerçekleştirildiği, haftada bir gün Seyhan Belediyesi bünyesinde hukuki danışmanlık faaliyeti yürütüldüğü bilgisi verilmiştir.

d. Antalya - Barosu Çocuk Hakları Merkezi Sunumu

Faaliyetler arasında mağdur ve mağdur yakınlarına hukuki destek sağlama, ceza infaz kurumu ziyaretleri, dava takibi, CMK ve staj eğitim dahil olmak üzere farkındalık artırıcı eğitimlerin bulunduğu; faal üye sayısı yetersizliğinin faaliyetleri sınırladığı belirtilmiştir.

e. Mardin Barosu - Mülteciler ve Göç Komisyonu Sunumu

Komisyon'un 2017 yılında kurulmuş olduğu, ulusal ve uluslararası STÖ'ler ile güçlü bir iletişime sahip olduğu, özellikle Suriyeli göçmenlere farkındalık eğitimleri verildiği, bir tercüman destek hattı oluşturulduğu, sınır dışı işlemlerinde adli yardım üzerinden hukuki destek sağlandığı belirtilmiştir.

A. Engeller

Oturumlarda yapılan sunumlar ve sunumların ardından yapılan tartışmalarda adalete erişime yönelik engeller adli yardım ve CMK hizmetlerine ilişkin olanlar, merkez/komisyonların işleyişine ilişkin olanlar ve genel nitelikteki engeller olarak üç başlık altında toplanabilir.

a. Adli Yardım ve CMK

Adalete erişimin önündeki temel engellerden biri, hukuk yollarına başvurmak için gerekli maddi külfetlerin karşılanmasının gittikçe daha zor hale gelmesidir. Bu anlamda ekonomik engeller ile mücadelede en etkili çözüm yollarından biri olan adli yardım ve CMK görevlendirmeleri, önemli sorun alanları içermektedir. Bunlardan ilki adli yardım kriterlerinin net bir şekilde belirlenmemiş olmasıdır. Buradaki temel eksiklik TBB'nin Adli Yardım Yönetmeliği'ndeki muğlak düzenlemedir.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ ADLİ YARDIM YÖNETMELİĞİ

Adli Yardım İstemi ve Görevlendirme

Madde 5 — Adli yardım istemi, hizmetin görüleceği yer adli yardım bürosuna ve temsilciliklerine yapılır. Başvurularda, adli yardım başvuru formu doldurulur ve adli yardım esas defterine kaydedilir. Adli yardım bürosu ve temsilcilikleri, istem sahibinden gerekli bilgi ve belgeleri ister, istemin haklılığı konusunda uygun bulacağı araştırmayı yapar, gerektiğinde karar verir. Bu araştırmada, kamu ve özel kurum ve kuruluşları, adli yardım bürosuna ve temsilciliklerine yardımcı olurlar. (...)

Söz konusu muğlaklık, adli yardım kararlarında yeknesak bir uygulama olmamasına, dolayısıyla da adli yardım başvurularının değerlendirilmesinde tutarsızlığa yol açmaktadır.

Yeknesak olmayan uygulama, adli yardım talebinde bulunan kişilerin ekonomik durumlarının tespiti için talep edilen belgelerde de ortaya çıkmaktadır. Proje kapsamında 5 pilot il barosunun web sayfalarından erişilebilen bilgiler çerçevesinde adli yardım için istenen belgeler şunlardır:

Adana	Ankara	Antalya	Diyarbakır	Mardin
1.Nüfus Cüzdan fotokopisi; 2.İkametgâh ilmühaberi; 3.İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan Gelir seviyesi sıfır (G0) Belgesi; 4.Vergi Dairelerinde Vergi levhası sicil kaydı olmadığına dair yazı - mühür; 5.Tapu da	1.İkametgâh İlmühaberi (Muhtardan) 2.Fakirlik İlmühaberi (Muhtardan) 3.Nüfus Cüzdanı Fotokopisi 4.İkamet Ettiği Tapu Sicil Müdürlüğünden Üzerine Kayıtlı Taşınmaz Olup/Olmadığına Dair Belge Ve Tüm Türkiye Genelindeki Taşınmaz Kaydına İlişkin E-Devlet Çıktısı 5.E-Devlet Araç,	1-Tapu kaydı 2-Araç kaydı 3-SGK detaylı hizmet dökümü 4-İkametgâh 5-Nüfus Cüzdan fotokopisi 6-Açılmış davanız var ise davanıza ilişkin belgeler 7-Adınıza kayıtlı banka hesap numaraları ve son altı aylık hesap dökümü 8-Mevduat/Katılım	Web sitesinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.	1.Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü; Tapu Bilgileri Sorgulama 2.Emniyet Genel Müdürlüğü; Araç Sorgulama, 3.Sosyal Güvenlik Kurumu; 4A Hizmet Dökümü, 4B Hizmet Bilgisi, 4C Tescil Kaydı 4.Nüfus Vatandaşlık İşleri Genel

adınıza kayıtlı gayrimenkul olmadığına dair yazı 6.Trafik tescil Şube Müdürlüğünden adınıza kayıtlı araç olmadığına dair yazı; 7.SGK kaydı olmadığına dair yazı- 8.Vukuatlı Aile Nüfus kayıt örneği; 9.Talebinizle ilgili açılmış ve devam eden davanız varsa, bu davayla ilgili mahkeme evraklarının fotokopisin eklenmesi gerekmektedir.	Kaydı Sorgusu 6.Çalışıyorsa Maaş, Bordrosu/Gelir Belgesi(Çalışmıyorsa Sgk'dan Alınacak 4a-4b-4c Gelir Belgesi) 7.Açılmış Bir Dava Var İse Belge Fotokopileri 8.Oturduğu Ev Kendisine Ait İse Tapu Kaydı Fotokopisi, Kirada Oturuyor İse Kira Kontratı Veya Ödeme Makbuzu, Kira Vermeksizin Oturuyorsa Yanında Oturduğu Kişiden Alınan "Kira Vermeksizin Oturduğunu" Gösteren Yazı	Fonu Hesabı Sorgusu 9-E-Devletten Nüfus Kayıt Örneği		Müdürlüğü; Adres Bilgileri 5.Nüfus cüzdanı fotokopisi, 6.Nüfus Müdürlüğünden, Vukuatlı Nüfus Kayıt Örneği 7.Muhtardan Fakirlik Belgesi 8.Başvurunun haklı olduğunu kanıtlamaya yardım edecek diğer belgeler
--	--	--	--	--

Adli yardımdan yararlandırılmayan ve ekonomik imkanı bulunmayan kişilerin adalete erişimlerinin gönüllü avukat desteğiyle sağlandığı katılımcılar tarafından ortaya konulmuş olmakla birlikte bu yöntemin sürdürülebilir olmadığı üzerinde de hemfikir olunmuştur. Zira bu tür destekleri gönüllülük temelinde yürüten avukatların önemli çoğunluğu, henüz meslek hayatının başında olan ve dolayısıyla da kendileri de ekonomik zorluklar yaşayan kişilerdir. Vekalet ücreti almaksızın hukuki destek sağlamanın yanı sıra vekaletname, yargılama masrafları ve hatta mağdurun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kaldıkları dikkate alındığında, gönüllülük temelinde adalete erişim desteğinin kurumsal bir faaliyetten ziyade kişisel yardımseverlik faaliyeti biçimi aldığı açıktır. Dahası makro ekonomik koşulların gitgide ağırlaştığı bu günlerde, kişisel imkanlarıyla bu tür destek sunabilecek avukat sayısı her geçen gün azalmaktadır.

b. Komisyon/Merkezlerin İşleyişine İlişkin Sorunlar

Toplantıya katılan baro komisyon/merkez temsilcilerinin belirttikleri üzere söz konusu merkez/komisyon faaliyetleri arasında, dava takibi ve hukuki destek ve raporlamanın yanı sıra hukuki bilgi ve farkındalık artırmaya yönelik eğitim ve destek faaliyetleri de bulunmaktadır.

Tartışmalarda görünür hale gelen noktalardan biri, faaliyet türleri arasında bir önem sırası olduğu ve başvuru kabul etmenin merkez/komisyonların ulaşması gereken nihai faaliyet biçimi olduğu kabulüdür. Başvuru alan merkez/komisyonlar buna paralel olarak başvuru formaları üzerinden bir raporlama faaliyeti yürütmektedirler. Bununla birlikte raporlama faaliyetinin amaçları konusunda bir muğlaklık olduğu; söz konusu muğlaklığın toplanan ve işlenen verilerdeki farklılıklarda da somutlaştığı anlaşılmaktadır.

Belirtmek gerekir ki, sayılan faaliyetlerin katılımcı tüm merkez/komisyonlar tarafından yürütülmediği gözlemlenmiştir. Bu farklılıklar barolar arasında olduğu gibi aynı baro altında faaliyet gösteren farklı merkez/komisyonlarda da bulunmaktadır. Söz konusu farklılıklarda belirleyici olan unsurlar

merkez/komisyonunda aktif olarak çalışan üye sayısı, merkez/komisyonun kurumsallaşma düzeyi, baro yönetimlerinin desteği ve ekonomik imkanlar olarak özetlenebilir.

Katılımcı merkez/komisyon temsilcilerinin önemli bir kesiminin üzerinde ortaklaştığı noktalardan biri komisyon üye sayıları ile aktif olarak faaliyet yürüten üyelerin toplam üye sayısı karşısındaki düşüklüğü olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre çoğu merkez/komisyon görünüşte birden fazla alanda faaliyet yürütecek üye sayısına sahip olarak görünse de gerçekte düzenli olarak merkez/komisyon faaliyetine katılan üye sayısının birkaç üye ile sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durumun ilgili merkezin/komisyonun faaliyet kapasitesini önemli ölçüde sınırladığı kabul edilmiştir. Bu noktaya ilişkin olarak yapılan bir diğer tespit ise birden fazla merkez/komisyonu üye olmanın yerleşik bir uygulama olduğudur. Birden fazla merkez/komisyonu üye olmanın, üstlenilen iş yükünde bölünmeye yol açtığı ve bu nedenle de aktif olarak faaliyet yürüten üye sayısının düşmesi ile sonuçlandığı tespiti yapılmıştır.

Aynı bağlamda merkez/komisyon üyeliklerinde tercihlerin bazı merkez/komisyonlarda yoğunlaştığı tespiti yapılmıştır. Bu durumun üye sayıları arasında önemli orantısızlıklara yol açmakta olduğu vurgulanmıştır. Yine özellikle LGBT+ komisyonları konusunda, topluma hakim önyargıların baro üyelerinde de karşılık bulduğu ortaya konulmuştur. Söz konusu önyargıların komisyonların kurulmasına yönelik baro içi tepkilerin ortaya çıkmasının yanı sıra halihazırda kurulmuş olan komisyonlara üyelikte de karşılık bulduğu not edilmiştir. Cinsel kimliklerin ifşasının ve böylece toplum tarafından damgalanma korkusunun, halihazırda kurulu olan komisyonlara başvuru yapılması önünde bir engel oluşturduğu da kabul edilmiştir.

Bir diğer nokta, merkez/komisyonların kurumsallaşma seviyesidir. Katılımcılar, merkez/komisyonlara ilişkin olarak “kurumsal hafıza” eksikliğinin altını çizmişler; daha önceki dönemlerde yürütülen merkez/komisyon faaliyetinden ortaya çıkan tecrübelerin sonraki dönemlere aktarılmadığını belirtmişlerdir. Buradaki temel sorunun bu tür bir tecrübe aktarımı için gerekli kurumsal mekanizmaların oluşturulmamış olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Edinilen tecrübelerin faaliyeti yürüten kişilere bağlı kaldığı, bu kişilerin merkez/komisyonunda görev almayı bırakmasıyla birlikte edindikleri tecrübelerin ancak kişisel ilişki kurulması durumunda kısmi olarak yeni üyelere aktarılabilirdiği ortaya konmuştur. Yine aynı şekilde baro seçimleri sürecindeki siyasi gruplaşmalara taraf olan merkez/komisyon üyelerinin, seçim sonrası dönemde görev almamalarının da merkez/komisyon faaliyetlerinin sürekliliğini olumsuz etkilediği kabul edilmiştir.

Baro ile merkez/komisyonlar arasındaki ilişkilerin de var olan kapasitenin kullanımını sınırladığına ilişkin tespitler yapılmıştır. Merkez/komisyonların özerk bütçelerinin olmaması, faaliyetlerinin görünürlüğünü artırmada önemli işlevselliğe sahip olan basın açıklaması yapmak yahut sosyal medya hesabına sahip olmak gibi girişimler için baro yönetiminin izninin gerekmesi merkez/komisyon faaliyetlerinin önüne çıkan bürokratik engeller olarak tespit edilmiştir.

Son olarak barolarda kurulmuş olan merkez/komisyonlar ile TBB arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı, bunun da başta barolar arası deneyim paylaşımı olmak üzere barolar arası eşgüdümlü faaliyet yürütme imkanlarından mahrum kalınmasına yol açtığı ortaya konmuştur.

c. Genel Nitelikli Engeller

Tüm katılımcıların üzerinde mutabık oldukları sorunlardan biri dezavantajlı gruplardan birine mensup kişilerin mağdur oldukları davalara katılma/müdahale taleplerinin kabulünde mahkemeler arasında yeknesak bir uygulama olmamasıdır. Söz konusu farklı uygulamaların altında yatan temel nedenin açık bir yasal düzenleme eksikliği olduğu belirtilmiştir. Katılma talebinin reddi halinde, sorunun yetki belgesi ile duruşmaya katılma yahut kişisel ilişkiler aracılığıyla aşılmaya çalışıldığı belirtilmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın, 6284 sayılı yasa çerçevesindeki her türlü davaya katılma yetkisi bulunmaktadır.

Madde 20

(2) Bakanlık, gerekli görmesi halinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılabilir.

Buna karşılık katılımcıların ortaya koyduğu haliyle, Bakanlık'ın katıldığı davalardaki avukatlık performansı, hedeflenen amacı karşılayacak nitelikte görülmemektedir. Mağdurun korunması amacıyla davaya katılan Bakanlık vekilleri, davaları gereken asgari özeni gösterir şekilde takip etmeyip yalnızca karar duruşmasına katılmakla yetinmektedirler.

Toplantıda ittifakla üzerinde durulan bir diğer önemli engel olarak kamu kurumları personelinin hak savunucusu avukatlara karşı hasmane tutum izlemelerinin sıklıkla karşılaşılan bir olgu olduğu belirtilmiştir. Bu tür tutum gösteren kamu görevlileri arasında ilk akla gelenler kolluk güçleri yahut yargı görevlileri olsalar da adalete erişim bakımından sonuç doğurabilecek herhangi bir makamdaki kamu görevlisinin olumsuz yaklaşımlarının oldukça önemli sonuçlar doğurduğu kabul edilmiştir.

Adalet komisyonlarına tercümanlık için yapılan başvurularda herhangi bir dil yeterlilik belgesi istenmemesi ve bunun, tercüme edilecek yabancı dil bilgisi eksik olan kişilerin tercüme için görev almasına imkan verdiği tespiti kabul edilmiştir. Maddi getirisi nedeniyle özellikle adliye görevlileri tarafından hakim olmadıkları yabancı dilde tercümanlık yapılması olgusu ile sık sık karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durum özellikle son dönemde sayıları ciddi bir boyuta ulaşan göçmenlerin adalete erişimleri önünde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.

Başta adliyeler olmak üzere kamu binalarının engellilerin erişimi için gerekli nitelikleri ihtiva etmeyecek şekilde tasarlanmış olmaları fiziksel erişimin önünde bir engel oluşturmaya devam etmektedir. Her ne kadar bu doğrultuda iyileştirme girişimleri yapılmaktaysa da engellilerin fiziksel erişimlerini merkeze alan bütüncül bir perspektiften yoksun bir şekilde yürütülen iyileştirme faaliyetleri dahi ihtiyaçları karşılamaktan uzak kalmaktadırlar.

B. Çözüm Önerileri ve İyi Uygulama Örnekleri

a. Adli Yardım ve CMK'ya İlişkin Öneriler

Adaletin ekonomik erişilebilirliğinin güçlendirilmesi için atılması gereken en önemli adımın adli yardım bütçelerinin artırılması olduğu üzerinde ortaklaşılmıştır. Bu bağlamda geçici ve nispi bir çözüm olarak yargılama giderlerini karşılaması mümkün olmayan göçmenler için, bu alanda çalışan STÖ'lerin ekonomik destekte bulunduğu, Mardin Barosu Göçmen Hakları Komisyonu katılımcıları tarafından ifade edilmiştir.

Adli yardımdan yararlanmada farklı uygulamaların önüne geçmek üzere alınabilecek önlem önerisi olarak adli yardım ölçütlerinin yeknesaklaştırılması verilebilir. TBB adli yardım yönetmeliği hükmünün mevcut muğlaklığını bertaraf edecek netlikte yeniden düzenlenmesi bir çözüm olarak önerilmiştir.

Spesifik dezavantajlı grup üyelerine yönelik yapılan CMK ve adli yardım görevlendirmelerinin, ilgili grupların haklarına yönelik eğitim almış olan avukatlarla sınırlı olarak yapılmasının, halihazırda bazı barolarca uygulanmakta olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Bu uygulamanın dezavantajlı grupların adalete erişimlerine oldukça önemli katkı sağlayacağı şüpheden varestedir. Bu doğrultuda etkili bir çözüm önerisi, CMK ve adli yardım eğitimlerinin dezavantajlı grupların haklarına yönelik içerikleri kapsayacak şekilde yeniden tasarlanması olacaktır.

b. Komisyon/Merkezlerin Yapısal Sorunlarına Yönelik Öneriler

Komisyon/merkezlerin faaliyetlerini kısıtladığı kabul edilen bağımlı yapılarına karşı kısmen dahi olsa özerk hareket alanı sağlayacak önlemler alınabilir. Bunların başında her bir komisyon/merkeze şeffaflık ve denetlenebilirlik ilkeleri çerçevesinde kullanılabilecek özerk bir bütçe ayrılması yatmaktadır. Bu bağlamda komisyon/merkezlere, faaliyetleri hakkında farkındalık artırma araçları sağlanması önem arz etmektedir. Baroların resmi web sayfalarında yer verilmesi ve sosyal medya hesapları sağlanmasının yanı sıra çeşitli kamu kurumlarının (örneğin belediyeler) ve STÖ'ler ile işbirlikleri yapılması, adalete erişim için yardıma ihtiyaç duyan kişilerin merkez/komisyonlara ulaşmalarını kolaylaştıracaktır.

Komisyon/merkezlerin kurumsal kapasitelerinin inşa edilebilmesi için, üyeler tarafından yürütülen faaliyetlerin kurumsal hafızaya dönüştürülmesi, böylelikle de kişilerden bağımsız olarak varlığını sürdüren bir hak savunma mekanizması halini alması gerekmektedir. Bu hedef doğrultusunda atılabilecek ilk adım olarak, edinilen tecrübelerin yeni görev alan üyelere aktarılabilmesi için merkez/komisyon faaliyetlerine yönelik arşiv tutulmasının yönerge ile düzenleme altına alınması önerilmiştir.

Bireysel başvuru kabul eden merkez/komisyonlar bakımından iki önemli noktanın altı çizilmelidir. İlki başvuru formlarına KVK açık rıza metni eklenmesidir. Böylelikle açık rıza olmaksızın raporlamada kullanılan verilerin hukuki sorunlar yaratma potansiyelinin önüne geçilmiş olacaktır. İkinci nokta, başvuru formlarının ortaklaştırılmasıdır. Başvuru formlarında talep edilen verilerin, ilgili dezavantajlı grubun özelliklerinin yanı sıra raporlama faaliyetinin gereklerini dikkate alacak şekilde belirlenerek tüm barolarda ortaklaştırılması, hem başvurucunun yaşayabileceği ikincil travmayı engelleyecek, hem de farklı barolarca üretilen raporların karşılaştırılabilirliğine hizmet edecektir.

Toplantı boyunca yürütülen tartışmalardan zımnen çıkan sonuçlardan biri dezavantajlı grup haklarına ilişkin faaliyet yürüten komisyon/merkezler arasında sistematik olarak işleyen herhangi bir eşgüdüm mekanizması bulunmadığıdır. Bu olgu ulusal düzlem için geçerli olduğu gibi, aynı baro altında faaliyet yürüten komisyon/merkezler için de geçerlidir. Söz konusu eşgüdümün sağlanması görevi barolarda ve ulusal çaptaki meslek örgütü olan Türkiye Barolar Birliği (TBB)'ndedir. Zira Birleşmiş Milletler Avukatların Rolü Temel İlkeleri'nde de ortaya konulduğu üzere avukat meslek örgütleri adalete eşit erişimin sağlanmasında görev sahibidir.

25. Avukatların meslek örgütleri, herkesin etkili ve eşit biçimde hukuk hizmetlerine erişimini ve avukatların, usulsüz müdahale olmaksızın, hukuka ve kabul edilmiş mesleki standartlara ve etik kurallara uygun şekilde müvekkilleriyle istişarede bulunabilmelerini ve onlara yardım edebilmelerini temin etmek üzere Hükümetler ile işbirliği yapacaklardır. (Birleşmiş Milletler Avukatların Rolü Temel İlkeleri)

Bu doğrultuda hem barolar hem de TBB düzleminde eşgüdüm mekanizmaları kurularak, tekil olarak edinilen bilgi ve tecrübelerin ortaklaştırılması adalete erişim mücadelelerinin güçlenmesini sağlayacaktır.

c. Genel Nitelikli Sorunlara Yönelik Öneriler

Katılma taleplerinde karşılaşılan istikrarsız uygulamalara karşı en etkili çözümün yasal düzenleme olduğu kabul edilmiştir. Avukatlık Kanunu Md. 76'da öngörüldüğü üzere baroların amaçlarından biri "insan haklarının savunmak ve korumak"tır. Bu çerçevede Avukatlık Kanunu'nda yapılacak bir değişiklikle barolara insan hakları ve temel özgürlüklere ilişkin davalarda müdahale etme yetkisinin tanınmasının, adalete erişimi temin etme yönünde olumlu bir adım olacağı görüşüne ulaşılmıştır.

Bir yargı sisteminin etkili çalışabilmesi ve toplumun tamamının adalete erişebilmesinin avukatların mesleklerini, icrai yahut ihmali herhangi bir engellemeyle karşılaşmaksızın yürütmelerine bağlı olduğunun, adalet sistemi kurumlarında çalışan tüm kamu personelinin mesleki bilgisinin bir parçası haline getirilmiş olması gerekir. Uygulamada karşılaşılan hasmane tutumlarla en etkili mücadele insan hakları bilincinin yaygınlaştırılmasıdır. Bu doğrultuda adalete erişim ile bağlantılı kurumlarda çalışan tüm kamu personelinin temel insan hakları eğitiminin yanı sıra farkındalık artırıcı meslek içi eğitimler alması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Avukatların Rolü Temel İlkeleri çerçevesinde söz konusu eğitimlerin sağlanması yükümlülüğü hükümetlerin üzerinde olmakla birlikte, barolar ve STÖ'ler işbirliği içinde bu tür eğitimlerin yapılması için kamu makamlarının inisiyatif almalarını sağlayacak girişimlerde bulunabilirler.

16. Hükümetler, avukatların: a. Bütün mesleki görevlerini yıldırma, engelleme, taciz yahut usulsüz müdahale olmaksızın yerine getirebilmelerini; b. hem kendi ülkeleri içinde hem de dışında serbestçe seyahat edebilmelerini ve müvekkilleriyle görüşebilmelerini; ve c. tanınmış bulunan mesleki ödevlere, standartlara ve etik kurallara uygun şekilde gerçekleştirdikleri herhangi bir tasarruftan ötürü kovuşturmayla ya da idari, ekonomik yahut başkaca yaptırımlarla mustarip ya da tehdit edilmemelerini temin edeceklerdir. (Birleşmiş Milletler Avukatların Rolü Temel İlkeleri)

Kamu makamları ile merkez/komisyonlar arasındaki iletişimi güçlendirmek, uygulamada karşılaşılan olumsuz tutumların önüne geçmeye belirli bir ölçüde de olsa yardımcı olabilir. Bu doğrultuda merkez/komisyonların il ve ilçe koordinasyon kurullarına katılma imkanına kavuşması, kamu kurumları ile barolar arasındaki iletişimi artırmak suretiyle karşılaşılan sorunların daha hızlı ve etkili çözüme kavuşturulması imkanını sağlayabilir.

Son olarak değinilmesi gereken nokta, hak savunuculuğu yapan avukatların mental sağlıklarının korunması ihtiyacıdır. İnsan hakları ihlallerinin tümü, farklı ölçeklerde olmakla birlikte, mağdurların yanı sıra mağdurlara destek sağlayan profesyoneller üzerinde de psikolojik travmalar yaratır. Hak savunucu faaliyetler yürüten avukatların bu tür travmalarla mücadele edebilmeleri için kendilerine gerekli tıbbi desteğin sağlanması gerekir. Meslek örgütleri olan baroların ve TBB'nin, talebe bağlı olmaksızın hak temelli merkez/komisyonlarda faaliyet yürüten avukatlara yönelik ücretsiz ve nitelikli ruhsal tıbbi destek sağlamak için gereken adımları atmaları gerekmektedir.

C. Sonuç

Tüm insan hakları için geçerli olduğu gibi adalete erişim hakkı bağlamında da en ön sırada mücadele yürütenler avukatlardır. İki günlük toplantı bir bütün olarak değerlendirildiğinde adaletin herkes için erişilebilir olması hedefini gerçekleştirmede, baroların dezavantajlı grupların hakları temelinde kurulmuş olan merkez/komisyonlarının vazgeçilmez bir yer tuttuğu görülmektedir.

Bununla birlikte söz konusu merkez/komisyonların kurumsallaşma düzeylerinin oldukça düşük olduğu, verili bir anda faaliyet yürüten üyelerin kişisel motivasyon, bilgi ve deneyimlerine tabi olduğu, dolayısıyla da kişisel inisiyatiflere sıkı sıkıya bağlı olduğu anlaşılmıştır. Bu merkez/komisyonlarda görev alan ve hak savunuculuğu faaliyeti yürüten avukatlar, söz konusu faaliyetler sırasında karşılaştıkları her türlü engeli, kişisel birikimleri ve dirençleri ile aşmaya çalışmakta ve büyük oranda da başarılı olmaktadır. Ancak adalete erişimin etkili ve sürdürülebilir bir şekilde sağlanabilmesi için bireysel çabaların ötesinde kurumsal mekanizmaların işlemesi gerekir.

Bu doğrultuda barolar bünyesinde dezavantajlı grupların haklarına yönelik olarak kurulmuş merkez yahut komisyonların kurumsal kapasitelerinin artırılması gerekmektedir. Bu merkez/komisyonların, gerek kendi barolarındaki diğer merkez/komisyonlarla, gerekse de diğer barolardaki merkez/komisyonlarla eşgüdümlü olarak faaliyet yürütmelerinin sağlanmasının adalete erişim hakkı mücadelesine büyük katkı sağlama potansiyeline sahip olduğu anlaşılmıştır.

Barolar Arası Deneyim Paylaşımı Toplantısı, 14-15 Mayıs, Antalya

Ayrıca toplantıda stratejik davalama konusunda toplantı katılımcısı baro üyesi avukatlardan oluşan bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışma grubu üyesi baro ve komisyonlar şu şekildedir:

- 1- Adana Barosu – Engelli Hakları Merkezi
- 2- Antalya Barosu - İnsan Hakları Merkezi
- 3- Ankara Barosu - Mülteci Hakları Merkezi
- 4- Diyarbakır Barosu - Çocuk Hakları Merkezi
- 5- Mardin Barosu - Mülteci Hakları Merkezi

Teşekkür

Dezavantajlı Grupların Adalete Erişiminin Güçlendirilmesi projesi kapsamında düzenlediğimiz Barolar Arası Deneyim Paylaşım Toplantısına katılan tüm avukatlara ve kolaylaştırıcı Feray Salman ile bu raporu hazırlayan Dr. İzzet Mert Ertan’a teşekkür ederiz.

Proje hakkında daha detaylı bilgi edinmek için bizi aşağıdaki adreslerden takip edebilirsiniz.

www.adaleteerisim.org
[instagram.com/adaleteerisim](https://www.instagram.com/adaleteerisim)
twitter.com/AdaleteErisim